

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ

2023 р.

ПРОГРАМА

**додакового вступного фахового випробування
для навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти**

**Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 053 Психологія**

Програма розглянута та схвалена на засіданні
кафедри психології та педагогіки

Протокол № 9 від 17 квітня 2023 р.

Завідувач кафедри психології та педагогіки

Євген Потапчук д. психол. н., професор Євген ПОТАПЧУК

ПОГОДЖЕНО

Вчена рада факультету

здоров'я, психології, фізичної культури та спорту

Протокол № 8 від 12 травня 2023 р.

Голова вченої ради

Євген Павлюк д. пед. н., професор Євген ПАВЛЮК

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Вступне додаткове фахове випробування до аспірантури має на меті перевірку якості професійно-психологічних знань, умінь і навичок вступників, стан їхньої готовності до дослідницької діяльності в галузі соціальні та поведінкові науки, визначення відповідності вимогам навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія.

Специфіка навчання в аспірантурі вимагає від дослідника здатності синтезувати знання закономірностей, принципів, сучасних тенденцій розвитку психології з практикою надання допомоги клієнту. Рівень наукової підготовленості вступника визначає його здатність вирішувати завдання ціннісно-орієнтаційної, гностичної, рефлексивної діяльності у сфері психології на основі засвоєного професійно-психологічного досвіду, а також готовність до пошуку нових способів самостійного вирішення професійно-психологічних проблем; розвиненість професійно-психологічної культури.

Завдання програми вступного додаткового фахового випробування в аспірантуру передбачають: ініціювати процес професійного самовизначення в обраній спеціальності, що є основою подальшої професійної діяльності, професійного розвитку і саморозвитку; визначити рівень знань, сформованості умінь та навичок практичної діяльності, навичок самостійної науково-дослідницької та професійної діяльності при підготовці теоретичних питань, необхідних для науково-психологічної роботи; створити умови для виявлення у вступників професійних умінь і навичок з таких видів діяльності: навчально-професійної, науково-дослідницької, педагогічно-проектувальної, організаційно-технологічної, методичної. Вступне додаткове фахове випробування передбачає перевірку й оцінку професійної компетентності, наявності інтегрованих знань з фахових предметів та вмінь реалізовувати ці знання на практиці.

Програма містить **питання** з навчальних дисциплін: Загальна психологія, Вікова психологія, Соціальна психологія.

Екзаменаційний білет містить **3 питання**. Вступне додаткове фахове випробування відбувається у формі усного опитування – співбесіди. Якщо здобувач вищої освіти під час співбесіди показав знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання та науково-практичної діяльності за спеціальністю, то він отримує оцінку «зараховано».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критеріями оцінювання є: повнота розкриття питання; логіка викладення думок, культура мовлення; впевненість, аргументованість; аналітичні міркування, уміння робити узагальнення та порівняння, висновки; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо).

Оцінювання результатів вступників здійснюється за вербальною шкалою – «зараховано» відповідно до високого та достатнього рівнів володіння знаннями основного програмного матеріалу, «незараховано» відповідно до низького рівня володіння знаннями основного програмного матеріалу.

«Зараховано»: вступник володіє навчальним матеріалом, понятійним апаратом, орієнтується у матеріалі; виклад відповіді грамотний. Відповідь вступника будується на основі самостійного мислення, він уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях. Усні відповіді на більшість питань в основному правильні, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Загалом володіє теоретичним матеріалом з проблем вітчизняної та зарубіжної психологічної науки.

«Незараховано»: вступник володіє матеріалом поверхово й фрагментарно, або не володіє. Низький рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками. Усні відповіді на більшість питань неповні, не завжди чіткі, допускаються грубі фактичні помилки. Вступник має фрагментарні знання з психології, допускає суттєві помилки в характеристиці явищ, фактів. Вступник не спроможний відтворити загальновідомі факти психологічної науки. Низький рівень володіння здобувачем обсягом і змістом поняттєвого апарату.

Кожну оцінку рівня досягнень вступника члени екзаменаційної комісії аргументовано умотивовують.

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Основні проблеми психології на різних етапах формування психологічної науки. Основні методологічні принципи та підходи. Взаємозв'язок методології, методу та методики дослідження. Система методів психологічної науки і практики. Теоретичні методи психологічного дослідження. Емпіричні методи дослідження. Експеримент. Спостереження. Аналіз продуктів діяльності. Опитувальні методи. Методи практичної психологічної допомоги. Можливості застосування математичних методів у психологічних дослідженнях.

Проблема природи психіки. Взаємозв'язок між фізіологічними і психічними процесами. Засади класифікації психічних явищ. Психічні процеси.

Психічні стани. Психічні властивості. Взаємозв'язок психічних процесів, станів та властивостей. Пізнавальна сфера психіки. Емоційно-вольова сфера психіки. Проблема взаємозв'язку пізнавальної та емоційної сфер психіки.

Психологічна концепція діяльності. Активність, теорія активності. Теорії діяльності. Структура діяльності. Процес, мета і продукт діяльності. Вчення про мотивацію. Потреба. Мотив. Боротьба мотивів. Теорія провідних типів діяльності. Діяльність та розвиток особистості. Сучасні психологічні концепції особистості. Вітчизняні та зарубіжні теорії особистості. Структура особистості.

Індивідуально-типологічні властивості особистості. Темперамент. Теорії темпераменту. Вчення про властивості нервової системи та темперамент за І. Павловим. Здібності. Види здібностей. Характер, типології характеру, формування.

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет вікової психології, її завдання. Сутність, об'єкт і предмет вікової психології. Методологічні засади вікової психології. Методи вікової психології. Структура, функції і завдання вікової психології. Місце вікової психології в системі психологічних наук. Напрями, концепції, теорії вікової психології.

Виникнення і розвиток вікової психології. Зародження знань з вікової психології у давньому світі. Ідеї вікової психології у середньовіччі та в епоху Відродження. Ідеї вікової психології в епоху Просвітництва. Становлення вікової психології у XIX – на початку XX ст. Загальні тенденції розвитку вікової психології у другій половині XX – на початку XXI ст. Виникнення і розвиток вікової психології в Україні.

Загальна характеристика віку. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки. Психічний і особистісний розвиток людини. Умови психічного розвитку. Суперечності розвитку. Детермінанти (чинники) психічного розвитку. Загальні закономірності розвитку особистості. Показники і порушення психічного і особистісного розвитку. Провідна роль суспільного навчання і виховання у психічному і особистісному розвитку дитини.

Періодизації розвитку особистості. Поняття соціальної ситуації розвитку, провідної діяльності, новоутворення розвитку, зони актуального і найближчого розвитку. Роль провідної діяльності та сенситивного періоду в психічному розвитку дитини. Перинатальний розвиток дитини. Психологія немовляти. Психологічна характеристика раннього дитинства. Психологія дошкільного віку. Психологічні особливості підліткового віку. Психологічна характеристика юнацького віку. Розвиток психіки людини у період ранньої дорослості. Розвиток психіки людини у період середньої дорослості. Розвиток психіки людини у період пізньої дорослості. Загальний аналіз криз вікового розвитку.

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Виникнення і розвиток соціальної психології як науки. Психологічні передумови соціальної психології: психологія народів, психологія мас, теорія інстинктів соціальної поведінки. Основні теоретичні напрямки соціальної психології. Теорія соціального обміну Дж. Хоманса. Об'єкт і предмет соціальної психології. Характеристика поняття «методологія» у соціальній психології. Основні компоненти дослідження. Якісна характеристика дослідження. Методи соціально-психологічного дослідження: спостереження, експеримент, соціометричний метод, референтометрія, тести, контент-аналіз, опитування.

«Я» у соціальному світі. Глобальна Я-концепція У. Джемса. Соціальні переконання і судження. Соціальні установки. Соціальні стереотипи. Основні властивості стереотипів. Основні прийоми виявлення стереотипів. Спілкування як обмін інформацією (комунікативна сторона спілкування). Спілкування як взаємодія (інтерактивна сторона спілкування). Спілкування як сприйняття людьми один одного (перцептивна сторона спілкування). Механізми спілкування. Ефекти сприйняття людьми один одного.

Поняття «соціалізація» та її сутність. Механізми соціалізації. Стадії й інститути соціалізації. Зміст поняття «соціалізація». Концепція «узагальненого іншого» Дж. Міда. Соціальна нормативність та її структура.

Сутність і зміст поняття «мала група». Ознаки малої групи. Класифікація малих груп: за порядком виникнення, за суспільним статусом, за безпосередністю взаємозв'язків, за рівнем розвитку. Психологічні характеристики малої групи: зміст, статус, структура соціальних ролей, система групових очікувань, групові норми, групові санкції.

Психологічні типи сім'ї. Дисгармонічні психологічні типи сімей. Психологія взаємин і взаємодії батьків і дітей. Типологія взаємин батьків і дітей. Психологія подружніх взаємин.

Особливості психології класів. Дослідження психології класів. Основні характеристики психології робітничого класу, класу буржуазії, середнього прошарку населення, маргінального прошарку населення. Структура суспільної психології класів.

Маса і її психологічні характеристики. Характерні риси маси. Психологічні характеристики маси. Поняття натовпу. Механізм формування і склад натовпу. Класифікація натовпу. Психологічні властивості натовпу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / Олександр Скрипниченко [та ін.] ; Націонал. педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 4-е вид., випр. і доп. К. : Каравела, 2014. 399с.
2. Дуткевич, Т. В. Загальна психологія: теоретичний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 388 с.
3. Загальна психологія : навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 47 с.
4. Колобич О. П. Загальна психологія : навч.-метод. посіб. Львів, 2018. 172 с.
5. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С.Б. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ: 2020. 243 с.
6. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Вікова психологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 053 Психологія Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. 113 с.
7. Моначин І. Л. Зошит-практикум з курсу «Практикум з загальної психології» для студентів спеціальності «Психологія». Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 100 с.
8. Москалець В. П. Загальна психологія : підручник. К. Ліра–К:, 2020. 564 с.
9. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Кондор, 2011. 468 с.
10. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А. , Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2012. 346 с.
11. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с